

सरकारचा तात्कालिक पेट्रोलचा भडका

सध्या आपल्या देशामध्ये पेट्रोल-डिझेलच्या महागाईला महाघाई झाली आहे. दरवाढीची घोडदौड काही केल्या थांबायचे नावच घेर्इना झाली आहे. दररोज सकाळी सहा वाजता हे दर वाढलेले पहायला मिळतात. रुपयांनी वाढणारे हे दर कधी तरी एकदा किरकोळ पैशांनी कमी होतात. ही काय ती या महाघाईमधली क्षणिक दिलासा देणारी बाब आहे. रणरणत्या वाळवंटात सुकलेले ओअॅसिस दिसावे असे त्याला म्हणता येईल. हे दर का कमी होत नाहीत? आंतरराष्ट्रीय बाजारातील कच्च्या तेलाचे दर उतरले तरी ग्राहकांना मात्र महागड्या दराचेच पेट्रोल-डिझेल का विकत घ्यावे लागते? याचे उत्तर आहे पेट्रोल-डिझेलच्या दराला केंद्र सरकार आणि राज्य सरकारने मारलेल्या कराचा तडका. हा तडका इतका कडक आहे की त्यामुळे दरवाढीचा भडका उडाला आहे.

ओपेक राष्ट्रांची मकेदारी

'ओपेक' अर्थात जगाला कच्च्या तेलाचा पुरवठा करण्या-देशांची सघटना. या संघेनेत इराक, सीरी अरेबिया यासारख्या देशांचा बहुतांश मध्य आशियातील देशांचा समावेश होतो. सध्या भारत इराक, अमेरिका आणि सौदी अरेबिया आदी देशांतून कच्च्या तेलाचे उत्पादन करायचे आणि गोटालील देश घेतो. म्हणजेच 'ओपेक'वाल्यांनी मकेदारी झाली आहे. यांनी उत्पादन कमी करायचे आणि किमती वाढवायच्या असे ठरवले तर त्यांना तसेच करण्यापासून रोखणारी वंत्रणा सध्या तरी अस्तित्वात नाही. ते ज्या दराने केंद्र तेल देतील; त्याच दराने केंद्र तेल देशाला देखायशीवाया दुसरा पर्याय नाही.

असा दिला सरकारने तडका

सन २०१३ मध्ये डिलर्सना ज्या किमतीला पेट्रोल मिळत होते, त्यापेका कमी किमतीला आज त्यांना पेट्रोल मिळत आहे. परंतु, केंद्र सरकार आणि राज्य सरकारने वाढवलेल्या दरांमुळे आज पेट्रोलच्या किमती २०१३ पेक्षा ३१ रुपयांनी जास्त आहेत. म्हणजेच सन २०१३ मध्ये जीर्ण कच्च्या तेलाचे दर आजच्या असले तरी सरकारने त्याचे लावलेले कर २०१३ च्या तुलनेत आज जास्त आहेत. आज कच्च्या तेलाचे दर कमी असूनही पेट्रोलचे दर जास्त असण्यास सरकारने मारलेला करवाढीचा तडका हे कारण आहे. म्हणून दरवाढीचा भडका उडाला आहे.

कच्चे तेल स्वरूप तरीही पेट्रोल-डिझेल महाग

सध्या सर्वसाधारणपणे आंतरराष्ट्रीय बाजारात कच्च्या तेलाच्या एका बैरलची किमत ही ६८ डॉलर इतकी आहे. हीच किमत २००८ मध्ये १४२ डॉलर इतकी होती. सध्या एका डॉलरची किमत ही ६८ रुपये असून हीच किमत २००८ मध्ये ४८ रुपये इतकी होती. रुपयांनं गणत वालन पाहिले तर साधारणपणे किमत तेव्हीच आहे. मात्र २००८ च्या तुलनेत सध्या कच्च्या तेलाचे दर मात्र कमी आहेत. तरीही २००८ पेक्षा आज पेट्रोल-डिझेल महाग आहे.

हवी प्रबळ राजकीय इच्छाशक्ती

वरील सर्व उपायोजना या सहजपणे अमलात आण्याजोग्या आहेत. परंतु, यासाठी प्रबळ राजकीय इच्छाशक्ती हवी, तसेच त्याच्यावरीक यासान्य लोकांनी साधारणपणे मिळणे तिकोने गरजेचे आहे. पेट्रोल-डिझेलच्या किमती या सध्या १०० रुपये इतकी पेट्रोलच्या किमती आहे. यासाठी नर्जीकांचा काळात जसे कच्च्या तेलाचे दर वाढवलेल, तशा त्या आणखी वाढवलेल, पेट्रोल-डिझेलच्या पर्यायी मार्ग जितक्या लवकरत लावकर सापडतील, तिकोने परिषद सुकर होईल इतके नक्की. सौदीसारख्या देशात आजपासून ७५ वर्षे पुरातील इतकच तेलाचे साठे शिळ्क कोणतीची आहेत, जे आपल्यांना माहिती आहेत. हे सर्व साठे कमी ना कधी संपर्ण आहेत. सक्षम पर्यायी व्यवस्था उपराणे, हाच दूसागी उपाय आहे.

दर कसे निश्चित होतात?

- पहिल्यांदा 'ओपेक' राष्ट्रे कच्च्या तेलाची मूळ किंमत ठरवतात.
- कच्चे तेल भारतात आण्यासाठी लागणारा खर्च मूळ किंमतीत मिसळला जातो.
- कच्च्या तेलापासून पक्के तेल बनवण्याचा रिफायनरीचा खर्च
- रिफायनरी पेट्रोलियम कंपन्यांना पक्के तेल (पेट्रोल-डिझेल) विकतात.
- पेट्रोलियम कंपन्या तेच तेल डिलरला विकतात.
- डिलर त्या तेलावर खर्च कमीशन लावतात.
- त्यात केंद्र सरकार आणि राज्य सरकार यांचे कर लागतात.

हे सर्व खर्च मिसळून जो आकडा येतो; ती पेट्रोल-डिझेलची विक्री किंमत असते. अंतिमत: सर्व खर्च हा ग्राहकांकडूनच वसूल केला जातो. म्हणून ग्राहकांना पेट्रोल-डिझेल महाग मिळते.

दरवाढीची कारणे

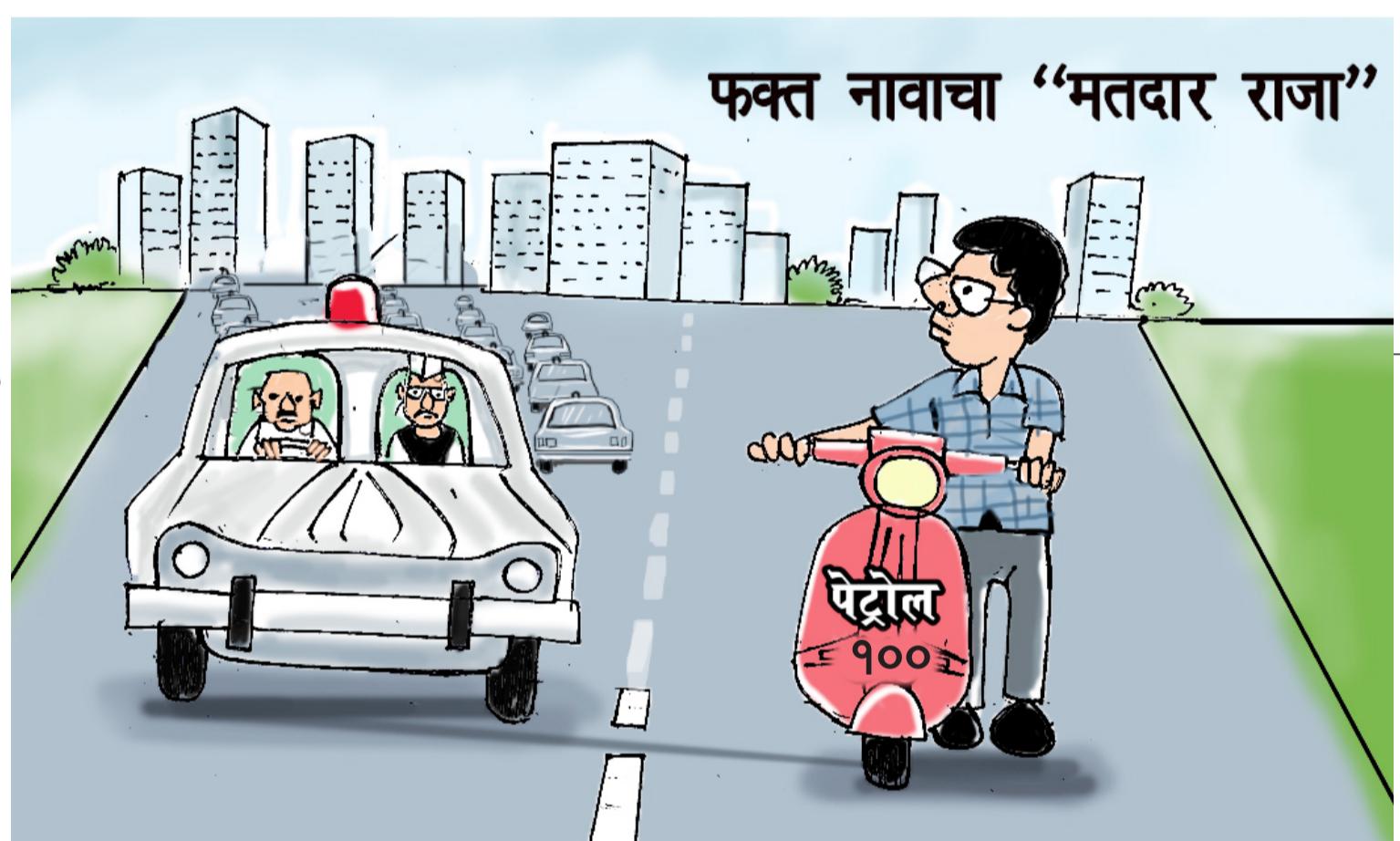
१. **जीएसटी :** आपल्या देशात २०१७ साली जीएसटी(वस्तू आणि सेवा कर) लागू झाला. नियमानुसार कोणत्याही वनूनवर कमाल २८ टक्के इतका जीएसटी लावला जातो. यात केंद्र आणि राज्य सरकार यांचा निम्मा निम्मा म्हणजे प्रत्येकी १४ टक्के इतका वाटा असतो. मात्र पेट्रोल-डिझेलला सरकारने जीएसटीतून वगळले आहे. परिणामी सध्या पेट्रोलच्या मूळ किमतीच्या साधारण ११६ टक्के जास्त कर लावला जात आहे.

२. **सर्वपक्षीय असहकार :** पेट्रोल-डिझेल यांना जीएसटीच्या नियंत्रणात आणण्याचा नियंत्रण जीएसटी परिषदेकडून घेतला जातो. या परिषदेमध्ये सर्व पक्षीय सदस्य आहेत. अर्थातच यासाठी जीएसटी परिषदेमध्ये सर्व पक्षीय सहमती होणे अपेक्षित आहे. मात्र कोणताही पक्ष पेट्रोल-डिझेलला जीएसटी अंतर्गत आणण्यास सध्या तरी तयार नाही.

३. **रुपयाची घसरण :** सध्या डॉलरच्या तुलनेत रुपयाची किमत दिवसेंदिवस घसरत आहे. सन २०१३ मध्ये एका डॉलरची किमत ४८ रुपये आज तीच किमत ७४ रुपयांपर्यंत जाऊन पोहऱली तेलाचे व्यवहार हे डॉलरमध्ये होतात. म्हणजे डॉलरच्या तुलनेत रुपयाची घसरण झाली की कच्च्या तेलाची भारतात अधिक किमत मोजावी लागते.

४. **आईल बॉँड :** सन २००८ मध्ये जेव्हा भाजार कोसळला कच्च्या तेलाचा किमती १४० प्रति बॉरल इतक्या चालू होती. आहे, तेल वाढवायची विक्री किंमतीचा 'ओएम्सी' म्हणजे

फक्त नावाचा "मतदार राजा"

दरवाढीची कारणे

१. **जीएसटी :** आपल्या देशात २०१७ साली जीएसटी(वस्तू आणि सेवा कर) लागू झाला. नियमानुसार कोणत्याही वनूनवर कमाल २८ टक्के इतका जीएसटी लावला जातो. यात केंद्र आणि राज्य सरकार यांचा निम्मा निम्मा म्हणजे प्रत्येकी १४ टक्के इतका वाटा असतो. मात्र पेट्रोल-डिझेलला जीएसटीतून वगळले आहे. परिणामी सध्या पेट्रोलच्या मूळ किमतीच्या साधारण ११६ टक्के जास्त कर लावला जात आहे.

२. **ओपेक :** देशांवर फास्ये अवैधनून न राहता, तर देशांवर जातीत जास्त कर्तवी तेल करते आयात करता वेळी होता.

३. **सर्वकारी कारणे :** आंतरराष्ट्रीय इच्छाशक्ती अंतर्गत आणण्यास सध्या तरी तयार नाही.

४. **सर्वपक्षीय असहकार :** देशांवर फास्ये अवैधनून न राहता, तर देशांवर जातीत जास्त कर्तवी तेल करते आयात करता वेळी होता.

५. **रुपयाची घसरण :** सध्या डॉलरच्या तुलनेत रुपयाची किमत दिवसेंदिवस घसरत आहे. म्हणजे डॉलरच्या तुलनेत रुपयाची घसरण झाली की कच्च्या तेलाची भारतात अधिक किमत मोजावी लागते.

६. **सर्वपक्षीय असहकार :** देशांवर फास्ये अवैधनून न राहता, तर देशांवर जातीत जास्त कर्तवी तेल करते आयात करता वेळी होता.

७. **पेट्रोलमध्ये इथेनाल्चा वापर :** सर्वपक्षीय असहकार आहे. त्याचा वापर मुळ वापरात आहे.

८. **पेट्रोलमध्ये इथेनाल्चा वापर :** सर्वपक्षीय असहकार आहे.

९. **पेट्रोलमध्ये इथेनाल्चा वापर :** सर्वपक्षीय असहकार आहे.

१०. **पेट्रोलमध्ये इथेनाल्चा वापर :** सर्वपक्षीय असहकार आहे.

एक लीटर पेट्रोलची किंमत

(किंमत/लिटर)	(किंमत/लिटर)
५२.१५	४८.४२
९.४८	३२.९०
१२.६८	२२.००
१.७९	३.६८
७६.१०	१०७.००

PRICE

प्रथम पुण्यस्मरण

तु. प्रतीप विठ्ठलायाची कांठल

<p